

PROGRAM ARCHITEKTURA PRO KOMUNÁLNÍ POLITIKU

27. 10. 2015

Česká komora architektů (ČKA) soustavně upozorňuje na nedostatečné reflektování tématu architektury a péče o kulturní prostředí v prioritách většiny zastupitelů. Důsledná péče o naše bezprostřední prostředí se přitom přímo odráží na kvalitě našich životů, a proto by jí měla být přikládána nemalá váha.

Náš svět se skládá ze vztahů (sociálních, ekonomických...) a prostředí, ve kterém se tyto vztahy odehrávají. Většina politiků se bohužel primárně soustředí na vztahy a prostředí buď nevnímá, nebo řeší pouze jeho nutnou údržbu. Neuvědomují si, že kvalitní prostředí přitahuje občany a živí aktivitu ve městech a obcích. Investice do kvalitního prostředí se tak slovy dneška opravdu vyplatí. Smyslem tohoto materiálu je zahrnutí architektury (kulturního prostředí) jak do programů zastupitelstev, tak do požadavků občanských iniciativ, které vyžadují přihlášení se k péči o kulturní prostředí. Navíc je také dlouhodobějším podkladem pro informování občanů, které konkrétní kroky mohou kulturní prostředí pozvednout.

Materiál je obecný, je vhodné jej proto doplnit o konkrétní místní problémy. Doporučujeme nepředjímat jejich řešení, ale využít k němu kvalitní odborníky se zapojením veřejnosti. Česká komora architektů, která je ze zákona pověřena péčí o kvalitu kulturního prostředí, je připravena státní správě, samosprávě i veřejnosti poskytnout k otázkám spojeným s místním rozvojem a péčí své konzultace, v některých případech i bezplatné. Rozsah jednotlivých bodů je potřeba přizpůsobit velikosti sídla. Vytyčené body mají sice význam samy o sobě, v celku se však jejich efekt násobí. Vhodné je propojovat více obcí k řešení podobných nebo společných problémů a možností. Předložená doporučení vycházejí ze „selského rozumu“ a ze strategie „dvakrát měř, jednou řež“. V našich městech a obcích nepochybně funguje celá řada místních osobností, které již podobně postupují i bez znalosti slov jako je participace či strategický plán. Předložený text má ale pomoci k systematictějšímu přístupu a hlavně snazšímu předávání zkušeností.

1. Strategický plán jako společná dohoda obce

Řada obcí má strategický plán například formou Plánu rozvoje obce. V praxi je bohužel často nevýznamným formálním dokumentem.

Ze strategického plánu se musí stát zásadní dokument obce. Měl by odrážet celkovou vizi, která vznikla po široké diskusi se zapojením široké veřejnosti. Součástí strategického plánu bude text i grafická část s přehledným vyznačením záměrů a časovým plánem. Nabídne obci zpětnou vazbu jejího vývoje a bude dohodou nad prioritami. Bude obsahovat plán investic a mapu majetku obce i míst vhodných pro architektonické soutěže (soutěže o návrh) a pocitovou mapu. Bude posouzena i kvalita historických budov a lokalit včetně brownfieldů, aby mohl být dopředu připraven plán jejich

využití. Do strategického plánu bude zahrnuto celé katastrální území obce, tedy celá krajina (intravilán i extravilán). Strategický plán bude zpracováván či aktualizován prioritně. Zahájení prací proběhne formou participace k tomuto celkovému tématu. Součástí strategického plánu bude i nastavení získávání potřebných informací ke sledování jeho plnění, zejména ekonomických a statistických dat, vstupů od občanů (kombinace dotazovacích technik s osobními setkáními) a ukazatele kvality života. Strategický plán bude podkladem územního plánu. Hodnocení vývoje strategického plánu a užívání bude probíhat jednou ročně s případnými korekcemi. Důležitější pro jeho zpracování ale bude vždy kvalita, nikoliv čas. Není důležitý rozsah strategického plánu, ale jeho užitnost, srozumitelnost a uplatnitelnost.

2. Srozumitelnou a jasnou podobu územního plánu

Většina obcí má územní plán. Bohužel je to často formální dokument, který slouží pouze k vypořádání individuálních požadavků, nikoliv k odbornému doporučení směřování obce. Ostatní nástroje územního plánování zůstávají nevyužity.

Z územního plánu se stane zásadní dokument obce, její prostorová vize. Aktivní mediace a participace strategického plánu směrem k veřejnosti přejde plynule do aktivní mediace a participace územního plánu. Důležité lokality a témata (rozvojové plochy, centrum, rozvržení veřejného prostoru, povodní ohrožená území, rekreační lokality, rozvoj cestní sítě) budou před zpracováním územního plánu prověřeny územní studií či studiiemi. Územní plán bude obecně srozumitelným dokumentem, nikoliv jen splněním zákonných požadavků a bude obsahovat výkres urbanistické koncepce. Péče bude v rámci územního plánu věnována i krajinnému plánování a propojení obce s krajinou. Pozemkové úpravy budou probíhat zároveň se zpracováním územního, případně krajinného plánu (včetně zadržování vody v krajině a navržení zapojení veřejnosti do péče a rozhodování o krajině) nebo až po něm.

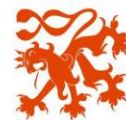
3. Zodpovědnou správu obecního majetku

Většina obcí nemá přehledné znázornění svého nemovitého majetku ani strategii péče o něj. I proto se rozhodují neodpovědně a nepřehledně. Nejen pozemky, ale i budovy často leží nevyužité.

Součástí strategického plánu bude mapa obecního majetku i varianty strategie nakládání s majetkem obce. Veřejné investice budou konzultovány s odborníkem - architektem. Bude zpracována mapa nevyužívaných městských pozemků a budov a umožněno a podporováno jejich alternativní využití, a to i krátkodobé. Bude probíhat vyhodnocování nákladů na údržbu komunikací, veřejných prostorů a provozu veřejné dopravy – aby bylo možné srovnávat různé části a optimalizovat je při nové zástavbě či přestavbách.

4. Zaměření na konkrétní projekty či problematiku (např. zelená páteř, prostředí řeky, nevyžívané areály/budovy, krajina v okolí města apod.)

Zvýšená péče bude věnována konkrétním tématům a lokalitám, a budou řešeny celkově se zapojením kvalitních odborníků a za účasti veřejnosti. Tyto problémy budou vytipovány v rámci participace na tvorbě či aktualizaci strategického plánu a postup jejich řešení bude zahrnut do strategického plánu. Řešení problémů bude připraveno dle jejich priority bez ohledu na případné dotace, tak aby se jim

věnoval dostatečný čas a mohla být zapojena veřejnost. Současně bude prověřována možnost získat na realizaci dotační podporu. Zlomek nemandatovní části rozpočtu (například 1 %) bude věnován přímo formou participativního rozpočtu na realizaci námětů, které vzejdou ze strany občanů, čímž se posílí zapojení veřejnosti.

5. Využívání dotací pro kvalitní kulturní prostředí

Většina obcí přistupuje k dotačním programům pouze jako k možnosti získat finance. Výsledkem jsou projekty připravené ve spěchu bez zájmu o řešení problémů místa. Často se pouze nahradí dožilé materiály a celkový nevyhovující charakter prostředí se ponechá. Mnohdy se jedná o návrat k původní situaci bez ohledu na nové možnosti a již proběhlé intervence samotných uživatelů. Výsledkem je frustrace uživatelů spojená s nezájmem veřejnosti o další ovlivňování prostředí.

Obec bude připravovat projekty řešení míst k regeneraci průběžně podle potřeby. Ve většině případů se bude jednat o první projektovou fázi studie, která bude dopracována při „oživení“ akce. V projektech bude zahrnut i management veřejného prostoru. Před přípravou zadání projektů bude probíhat participační proces. Kvalitní existující stavby a prostředí budou přednostně rekonstruovány a revitalizovány namísto bourání ve snaze co největšího příjmu z dotace. Při sledování možných dotačních titulů obec zapojí i odborníka – architekta (například městského architekta z ORP) a využije informační podpory České komory architektů včetně grantového přehledu.

6. Cílenou podporu výtvarné intervence a regulace reklamy

Většina obcí v posledních 25 letech rezignovala na výtvarná díla ve veřejném prostoru. Od 60. let v západní Evropě a USA stát nebo města věnují část veřejné investice na výtvarné intervence. V ČR byla tato tradice zrušena. Obce u nás rezignovaly i na grafickou kvalitu svého prostředí a jsou často přeplněna nekvalitní a agresivní reklamou, a to i na veřejných pozemcích a budovách.

Obec se zaváže k povinnosti investovat zlomek z veřejné investice (například 1 %) do výtvarné složky jako součásti této investice. Výtvarné intervence budou součástí strategického plánu. Obec zpracuje regulaci reklamy na svém správním území (včetně komunikací). Pro kontrolu je opět vhodné zapojit odborníka – architekta.

7. Výběr zpracovatelů na základě kvality

Většina obcí vybírá zpracovatele veřejných zakázek pouze podle ceny bez ohledu na kvalitu. Bývá to zdůvodňováno strachem z obvinění ze subjektivního hodnocení. Výsledkem je výběr nejlevnějšího zpracovatele bez znalosti, jakou práci odvede. Při stejném způsobu výběru by se např. sólista opery vybíral pouze podle ceny. U projektů se ale rozhoduje i o ceně budoucí stavby a provozních nákladech, tedy o 10- až 100násobně větší investici. Podobné to je u zpracovatelů územních plánů. Bez posouzení akce jako celku dochází k plýtvání obecními financemi.

Zpracovatelé projektů i staveb nebudou vybíráni pouze podle ceny. Bude se využívat Koncepce odpovědného zadávání. U výběru projektantů bude zohledňována i cena budoucí stavby a jejího provozu. Pro výběr projektantů strategického plánu, územního plánu, urbanistických studií, veřejných prostranství i budov a výtvarných intervencí bude využita soutěž s předkládáním návrhů, které posuzuje převážně odborná a nezávislá porota. Tento postup bude použit i pro soutěže malého

rozsahu, které mohou být i vyzvané se zúžením účastníků na základě hodnocení portfolií porotou následné soutěže. Jiný způsob výběru bude zdůvodněn.

8. Odborník - architekt

Většina obcí nemá obecního architekta. Nikdo nepečuje o komplexní rozvoj obce se znalostí strategického a územního plánu.

Malé obce by měly mít vybraného odborníka – architekta, na něhož se mohou obrátit s odbornými problémy a který je garantem kontinuálního rozvoje obce. Mohou pro tuto funkci využít autora územního plánu, vybrat externistu (třeba i sdíleného pro celé sdružení obcí), nebo použít městského architekta příslušné obce s rozšířenou působností. Měla by to být konkrétní osoba na konkrétní dobu (například 10 let). Bude administrovat architektonické soutěže s předchozí participací obyvatel. Bude vyvíjet osvětovou a výchovnou činnost směrem k většímu zájmu veřejnosti, a zejména dětí a mládeže o prostředí. Bude spolupracovat se školami a seniorskými kluby na vzdělávacích projektech. Bude schopen vést nebo se podílet na participaci a mediaci s občany i developery a stavebníky. Bude mít přehled o grantech a pomůže při čerpání grantů týkajících se veřejného prostoru a prostředí včetně krajiny. Bude dohlížet na kvalitu obecních investic do výstavby a správy a bude je koordinovat. Využije spolupráce s Českou komorou architektů a připraví lokality vhodné pro ideové zpracování studenty. Na základě těchto ideových řešení může být následně připraveno zadání soutěží o návrh.

9. Zapojení občanů

Většina obcí se nevěnuje aktivní komunikaci se svými občany. Pokud ano, tak spíše nárazově a obtížně hledá jak mediátora, tak partnery takových setkání.

V návaznosti na strategický plán a územní plán bude kontinuálně probíhat aktivní mediace obce s občany, jejíž součástí je participace ke konkrétním tématům. Vhodné je mít komunitního koordinátora (mediátora), který průběžně aktivně představuje činnost obce a hledá způsoby zapojení veřejnosti. S komunitním koordinátorem bude úzce spolupracovat obecní architekt (pokud jím sám není) jako mediátor územního rozvoje. Plánovací setkání budou kvalitně připravena a facilitována. Česká komora architektů k participaci, která se týká prostředí obce, nabídne školení.

10. Vzdělávání veřejnosti

Většina obcí se nevěnuje vzdělávání občanů v zájmu a péči o prostředí. Tento nezájem vede k pasivitě a nezájmu o společné prostředí. Zvyšuje lhostejnost a vandalismus. Brání přebírání osobní odpovědnosti a identifikaci s prostředím a hrdosti „být odtud“.

Obec se bude věnovat vzdělávání veřejnosti v zájmu o prostředí, ve kterém žije, a motivovat ji k odpovědnosti. Do spolupráce budou zapojeny školy, seniorské organizace a ostatní kulturní instituce obce. Školy budou podporovány v účasti na vzdělávacích programech týkajících se zájmu a péče o architekturu – kulturní prostředí, například v rámci místního akčního plánu rozvoje vzdělávání. K tomu bude využít obecní architekt, spolupráce s Českou komorou architektů a neziskovými organizacemi, které se péčí o kulturní prostředí a vzdělávání v něm věnují – například místní akční skupiny – MAS.

K uplatňování všech těchto deseti bodů jednoznačně přispěje jasně vymezený **harmonogram pro dané volební období**. Většina zástupců obcí nemá jasný časový ani věcný plán na volební období se stanovenými prioritami a termíny. Je proto zásadní, aby vedení co nejdříve zveřejnilo reálný časový plán jednotlivých kroků pro celé volební období s uvedením jejich priorit.

Ideální průběh: Strategickému plánu a zapojení občanů bude věnován zejména první rok. Přípravě podrobných zadání projektů s participací veřejnosti a soutěží o návrh je vhodné vyčlenit druhý rok. Třetí rok doporučujeme zpracovávání projektů a čtvrtý rok jejich realizaci. Menší akce lze realizovat již dříve, větší budou naplánovány v adekvátním rozmezí, aby byla upřednostněna kvalita před termínem, a to bez ohledu na volební období.

Ing. arch. Petr Lešek, petr.lesek@projektil.cz